

Priser i ly



Fra venstre: Kåpestake fra 16-1700-tallet. Pris: 17.500 kroner. Bronsestake fra Holland ca. 1600, kr 17.500. Bronsestake fra Holland, tidlig 1600, kr 12.500. Sengotisk, malm, Mellom-Europa, 1500-tallet, kr. 32.000. Et par messingstaker, 1600-tallet, pris 68.000 kroner.



SØLV: Fra v. et par sen-empire staker i sølv, mesterstemplett i 1839. Pris: 42.000 kroner for paret. Et par engelske sølvstaker fra 1896-97. Pris: 17.500 kroner for begge. Et sett bestående av 4 sølvstaker, mesterstemplett, Sheffield 1830. Pris: 52.000 kroner.



MANGE VARIANTER: Engelske biedermeyerstaker ble laget i alle mulige varianter. Dette viser noen av typene, fra 1850-80-tallet. Pris: De koster fra et par tusen til nærmere fire tusen kroner paret.



KLASSISK: To par staker i klassisk stil fra slutten av 1800-tallet, formet som korintiske søyler. Pris: Paret i creamware koster 2.900 og stakene i sølvplett 3.000 kroner.

Du kan selvfølgelig kjøpe telys på Rimi og en lysestake fra Ikea, men du kan også gå i antikvitetsbutikker eller på auksjon. Da kan du sikre deg lysestaker til priser som svir. Alt fra en tusenlapp til millioner av kroner – om du vil. Blott til lys(t).

Storfolk og småfolk

Når vi tenner et lys, er det en tradisjon som har røtter i førkristen tid:

Våre forfedre hadde et blafrende lys fra ildstedet, tyristikken eller oljelampen. Dette lyset hadde både en praktisk og symbolsk betydning; det varmet, lyste opp og ver-

net mot mørkemaktene og det onde.

Da fyrster og adelsmenn i middelalderen hadde sine bordsetninger, sto sveiner rundt bordet med fakler.

Utover på 1600-tallet, den gangen talg- og vokslys kom i bruk, var det mengder av lys i staker og kandelabere som lyste opp rundt storfolkets bord.

I bondens stue derimot, var det langt enklere. I hverdagen kom lyset fra peisilden og en klypestake med tyristikke.

Folk flest tente ikke lys i stake utenom ved spesielle anledninger, som helg og høytid.

Talglys støpte man selv på gården. Av den første talgen

(gjærne fra sau), som var hvit og fin, laget man høytidslyse, mens den gule talgen gikk til arbeidslys.

Det som var igjen i karet, spiste de enkelte steder sammen med blodpølse. Ikke rart at «ein trong ein god støyt krydra brennevin attåt».

Fri for synd

Vokslyset var knyttet til kirke og gudstjeneste.

I kirken måtte det bare brenne vokslys av bivoks. Man trodde nemlig at biene var kjønnsløse, og derfor ikke smittet av synd.

Vokslys var en særdeles velkommen



JUGENDSTAKE... i messing fra begynnelsen av 1900-tallet. Pris: Et par tusen kroner.



TINN: Et par tinnstaker fra tidlig 1800-tallet. Pris: 3.800 kroner.

s lue

De koster en tusenlapp eller tre millioner kroner: Alt fra bondens enkle fantestake til forgylte kandelabere fra adelsmannens bord.

gave til kirken, og det het seg at «den som ga slike gaver, skulle slippe lettere gjennom skjærsilden».

Allerede før renessansen fikk lysestaken sin grunnform: en bred, stødig fotplate, et slangt skaft, og øverst lyspipen.

Det var først mot slutten av 1500-tallet at messinglysestaker ble laget her til lands.

Når man på 1700-tallet begynner å fremstille ren sink (som blandes 1:2 med kobber for å få messing), økte produksjonen av lysestaker og annet lysstell.

Messingstakene er sjelden stemplet med gjørtlermerke. Derfor er det stil og type

som gir grunnlag for nærmere bestemmelse, og stilutviklingen følger Europa.

Julelys

Våre forfedre tente bål ved vintersolverv, fordi ilden skulle gi solen ny kraft og sikre årsvevsten.

Da lys av voks og talg kom i bruk, ble ildens beskyttende og magiske kraft overført til lyset, men dette ble også forbundet med mye overtro:

Julelyset måtte brenne hele natten. Slukket det, var det illevarslende for kommende år.

På grunn av den magiske kraften julens lys hadde, ble stumpene tatt godt vare på.

Disse ble brukt til å svi kuene som melket dårlig - eller som legemiddel mot forskjellige sykdommer hos mennesker.

Gjenstandene er fra:
Bl.a. Helling Antikviteter
Kunst & Design

Antikviteter

Av Gro A. Grorud

Loffet Antikviteter



FANTESTAKEN: Er den eldste og mest primitive av lysestakene. Det er en form for klypestake, som kunne brukes både til tyristikke og talglys. Pris: Selges gjerne for en tusenlapp.

MESSING: 15, 16- og 1700-talls messingstaker. Pris: De koster fra 12.000 kroner for én, til 68.000 kroner for et par.



TRESTAKER: Særlig i Gudbrandsdalen og Setesdalen finner man slike trestaker formet som hest eller løve. De symboliserte kraft og fruktbarhet og var status i bondestuen. Pris: I dag betales de ofte med både to og tre hundre tusen kroner.



KAMMERSTAKER: Begge fra rundt 1850. Pris: De koster 2.800 kroner pr. stk.



KANDELABRE... I bronsert sink og majolika med prismer fra 1880-tallet. Pris: 6.500 kroner, for et par.



3 MILLIONER: Et par forgylte kandelabere, signert Christian H. Ingermann, Dresden 1747. Pris: De ble nylig lagt ut for salg hos Sothebys i London til vel 3 millioner kroner.



Fra v. et par messing klokkestaker, Spania ca. 1700. Pris: 26.800 kroner parete. Et par Louis Philippe forgylt og patinert bronse, Frankrike 1830/40. Pris: 11.800 kroner. Barokkstaker i messing, Spania 1700-tallet, 22.000 kroner for parete.